

YASHIL IQTISODIYOT “ EKOTIZIMLAR VA BIO- XILMAXILLIK IQTISODIYOTI”

Sirojov Oxunjon Odil o'g'li

OsiyoXalqaroUniversiteti Iqtisodiyot yo'nalishi Magistranti

Annotatsiya: Maqolada mintaqalarning asosiy muammolaridan biri bo'lmish ekologiyani muhofaza qilish va tabiiy resurslarni tejash tadbirlari majmuini amalga oshirish zaruriyati bilan bog'liqligi va bu tadbirlar ekologiyani ifloslanishini eng kam darajaga keltirishni e'tirof etiladi.

Kalit so'zlar: Yashil iqtisodiyot, ekologiya, global muammo, yashil makon, ekotizimlar, bio xilmaxillik, barqaror transport, chiqindilar, qayta tiklanadigan energiya, (quyosh, shamol, suvdan olinadigan energiya manbalari).

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida” 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son qarori ijrosini ta'minlash, shuningdek, respublikada “yashil” infratuzilmalar uchun xususiy kapital jalb etilishini kengaytirish, “yashil” iqtisodiyot sohasida moliyaviy vositalarni rivojlantirishda “yashil” turdagi faoliyatni tasniflash mezonlarini joriy etish maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaroriga ko'ra:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son qarori bilan tasdiqlangan 2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o'tish va “yashil” o'sishni ta'minlash bo'yicha harakatlar rejasining 65-bandida “yashil” turdagi faoliyatni tasniflash uchun Milliy “yashil” taksonomiyani ishlab chiqish belgilanganligi ma'lumot uchun qabul qilindi. “Yashil” iqtisodiyot asosiy yo'nalishlarining toifalarini belgilash hamda “yashil” turdagi faoliyatni tasniflash asosida muvofiqlik mezonlarini baholashni nazarda tutuvchi Milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasi ilovaga muvofiq tasdiqlandi

a) O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasini joriy etish va muvofiqlashtirish bo'yicha mas'ul respublika ijro etuvchi hokimiyat organi hisoblanadi;

b) 2024-yil 1-oktabrga qadar:

“yashil” obligatsiyalar va kreditlar, shuningdek, boshqa manbalar hisobidan moliyalashtiriladigan “yashil” turdagi loyihalarni tasniflash tajriba tariqasida Milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasi orqali amalga oshiriladi; davlat moliyaviy ko'magidan (subsidiyalar, grantlar, kredit liniyalari, kafolatlar va boshqalardan) foydalangan barcha tadbirkorlik subyektlari, shu jumladan, xususiy va davlat ishtirokidagi xo'jalik birlashmalarining investitsiyaviy xarajatlari Milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasi asosida tasniflanadi hamda ular tomonidan mas'ul respublika ijro etuvchi hokimiyat organiga ma'lumotlar taqdim etish tartibi joriy etiladi. O'zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o'tish choralari muvofiqlashtirish bo'yicha idoralararo kengash (J. Qo'chqorov) 2024-yil 1-yanvarga qadar vazirlik va idoralar hamda xorijiy ekspertlardan tashkil topgan idoralararo ishchi guruhlar tarkiblari yangilanishini, shuningdek, ushbu ishchi guruhlardan biri

Milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasi joriy etilishi bilan bog‘liq jarayonlarga biriktirilishini ta’minlanishi;

O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi manfaatdor vazirlik va idoralar bilan birgalikda: Milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasining mohiyati va unda belgilangan muvofiqlik mezonlarni tadbirkorlik subyektlari o‘rtasida keng tushuntirilishini ta’minlanishi

2024-yil 1-dekabrga qadar o‘tkazilgan tajriba doirasida Milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasi joriy etilishi holatini o‘rganib chiqib, unda belgilangan mezonlarni takomillashtirish yuzasidan Vazirlar Mahkamasiga taklif kiritsin.

Mazkur qarorning bajarilishini nazorat qilish O‘zbekiston Respublikasi Bosh vazirining o‘rinbosari — iqtisodiyot va moliya vaziri J.A. Qo‘chqorov zimmasiga yuklanishi ta’kidlandi.

Milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasi

Toifalar	Sektorlar	Kichik sektorlar	Namunalar	Muvofiqlik mezonlari
1.Suv xomashyolarda n foydalanish samaradorligi	Suvni tejash, Chiqindilar va chiqindi suvlardan samarali foydalanish, Resurslarni tejash	Suvni tejash, suvni saqlash va taqsimlash texnologiyalari ishlab chiqarish, sotib olish va o‘rnatish	Suvni tejash, suvni saqlash va taqsimlash texnologiyalari va tizimlarini ishlab chiqarish, sotib olish va o‘rnatish, suvni tejaydigan sanoat texnologiyalari, qishloq xo‘jaligida suvni tejaydigan sug‘orish,	Toza suv iste‘molini maishiy va ichimlik ehtiyojlari uchun kamida 30 foizga, sug‘orish uchun 20 foizga hamda sanoat va texnik ehtiyojlar uchun 40 foizga kamaytirish.
2.Havo va tuptoq sifatini yaxshilash	Havo sifat,	Uy xo‘jaliklari, kichik va o‘rta biznes uchun toza isitish moslamalarini ishlab chiqarish va o‘rnatish	Havoning ifloslanishini kamaytirish uchun toza isitish moslamalarini ishlab chiqarish, sotib olish va o‘rnatish, elektr radiator (havo isitgichi), elektr kartrijli isitgich, isitgichli elektr pol, issiq devorlar.	Issiqxona gazlari chiqindilarini kamida 20 foizga kamaytirish.
3.Barqaror qishloq va o‘rmon xo‘jaligi, ekoturizm	O‘rmonlarni barqaror boshqarish va biologik xilma-xillik va ekotizimlarni saqlash	Bioxilma-xillik va ekotizimlarni saqlash	Yovvoyi hayvonlarning o‘ziga xos yashash joylari, botqoq yerlar, torflar, cho‘llar kabi ekologik funksional hududni qurish va saqlash, buzilgan ekotizimlarni himoya qilish yoki tiklash.	Cheklovsiz
4.Yashil	Yashil transport	Jamoat transporti	Jamoat transporti va	Jamoat

transport	infratuzilmasi	infratuzilmasi	transport infratuzilmasi, tezkor avtobus tizimlari, jamoat velosiped infratuzilmasi.	transporti uchun 50 gramm CO ₂ ekv/ yo'lovchikm. Velosiped infratuzilmasi uchun cheklovsiz.
5.Energiya samaradorlikni oshirish	Mavjud va qurilayotgan sanoat obyektlarida energiya samaradorligini oshirish	Kombinatsiyalangan issiqlik va elektr stansiyalari/ kogeneratsiya yoki trigeneratsiya qurilmalari uchun uskunalarni o'rnatish	Isitishga qo'shimcha ravishda elektr energiyasini ishlab chiqaradigan kogeneratsiya va kombinatsiyalangan qurilmalar siklini o'rnatish va ishlatish, issiqlik-elektr stansiyalari, kombinatsiyalangan siklli elektr stansiyalari.	Bazaviy (loyihani amalga oshirishdan oldingi) ko'rsatkichga nisbatan energiya sarfini minimal 20 foiz kamaytirish.
6.Qayta tiklanuvchi energiya	Shamol Quyosh Hidro	Energetik obyektlar Quyosh issiqlik qurilmalari	Shamol generatorlari, shamol nasoslari, shamol turbinalari. Quyosh issiqlik energiyasini qo'llash va ishlab chiqarish vositalari, shu jumladan, quyosh yordamida suvni isitish va barcha sohalarda boshqa quyosh issiqlik qo'llanishi.	Cheklovsiz
7.Yashil binolar	Yashil infratuzilma	Xususiy turar-joy binolari va ularga tutash hududlarni qurish va modernizatsiya qilish	Yangi energiya tejaydigan va yashil uylarni qurish. Mavjud uylarni modernizatsiya qilish, sanitariya sharoitlarini yaxshilash	Suv sarfini kamida 15 foizga kamaytirish, qayta tiklanadigan energiyadan foydalanish, energiya sarfini kamida 15 foizga kamaytirish,

Inklyuziv yashil iqtisodiyot tengsizliklarni kuchaytiruvchi, isrofgarchilikni rag'batlantiradigan, resurslar tanqisligini keltirib chiqaradigan hamda atrof-muhit va inson salomatligiga keng tarqalgan tahdidlarni keltirib chiqaradigan bugungi hukmron iqtisodiy modelga muqobildir. So'nggi o'n yil ichida yashil iqtisodiyot kontseptsiyasi ko'plab hukumatlar uchun strategik ustuvor vazifa sifatida paydo bo'ldi.

Shunday qilib, yashil iqtisodiyotni sanoat inqilobi boshidan beri bilganimizdek, "odatdagidek biznesni" yanada barqaror, ijtimoiy jihatdan muvozanatli me'yorlarga o'zgartirishga urinish sifatida ta'riflanishi mumkin.

Aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, BMT Atrof-muhit, BMTTD, OECD, GGGI va Yashil iqtisodiyot koalitsiyasi kabi ko'plab tashkilotlar yashil iqtisodiyotning bir qismi sifatida beshta tamoyilni belgilab qo'ygan bo'lib, ular yashil iqtisodiyot yo'lida ishlamoqchi bo'lgan har bir kishi tomonidan yo'l-yo'riq sifatida foydalaniladi.

“Farovonlik”- yashil iqtisodiyot iqtisodiy foydadan oldin o'sish, sog'liq, baxt, ta'lim va jamiyat shaklida inson boyligini birinchi o'ringa qo'yish orqali barqaror, umumiy farovonlikni yaratishi kerak.

“Adolat”-yashil iqtisodiyot inson huquqlarini (masalan, so'z erkinligi yoki bolalarni himoya qilish), tenglik, tenglik, jamiyat hamjihatligi, ijtimoiy adolatni, ayniqsa kam ta'minlangan ozchiliklarni himoya qilishga ustuvor ahamiyat beradi. U barcha odamlarga, shu jumladan hali tug'ilmaganlarga ham foyda keltiradigan adolatli o'tishni maqsad qiladi.

“Sayyora chegaralari”-yashil iqtisodiyot inson farovonligi butunlay yaxshi ishlaydigan tabiiy dunyoga bog'liqligini tan olishi kerak. Shunday qilib, yashil iqtisodiyot tabiatning maqsadlari va chegaralarini, shuningdek, biologik xilma-xillik, tuproq, suv, havo va boshqa ekotizim poytaxtlarini himoya qiladi.

“Samaradorlik va etarlilik” -kam uglerodli, xilma-xil va aylanma iqtisodiyot yashil iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari hisoblanadi. Iqtisodiy rag'batlarni haqiqiy ijtimoiy xarajatlar bilan uyg'unlashtirish bilan birga sayyoraviy cheklolvar doirasida boylikka erishish zarurati bizning yagona eng dolzarb iqtisodiy vazifamiz ekanligini tan oladi.

“Yaxshi boshqaruv”-yashil iqtisodiyotda samarali boshqaruv dinamik demokratik javobgarlik, asosli fan, tegishli ko'rsatkichlar va mahalliy bilimlarni o'z ichiga olgan tashkilotlar yoki institutlarni yaratishni qo'llab-quvvatlaydi. Shuningdek, yaxshi boshqaruvda jamoatchilik ishtiroki, ijtimoiy muloqot, xabardor rozilik, hisobdorlik va shaffoflik nuqtai nazaridan fuqarolik hayoti ustuvor bo'lishi kerak.

Natijada, yashil iqtisodiyot tadbirkorlar uchun o'z firmalarining barqarorligi va ijtimoiy qadriyatlarini oshirish uchun shunchaki ilhom manbai emas. Yashil iqtisodiyot - bu siyosatchilarni, gubernatorlarni va iqtisodiy vakolatga ega bo'lgan boshqa shaxslarni yashil iqtisodiyotning besh tamoyili asosida kelajakka qaratilgan qarorlar qabul qilishga yo'naltirishga harakat qiladigan tushuncha.

Biroq, bu ibora barqaror va istiqbolli tarzda faoliyat yuritishni xohlovchi kompaniya egalari yoki investorlar kabi xususiy shaxslar yoki boshqacha qilib aytganda, “yashil iqtisodchi” kabi harakat qilishni xohlaydiganlar uchun hali ham foydali bo'lishi mumkin.

Muvaffaqiyatli yashil iqtisodiy misollar:

"Yashil iqtisodiyot" atamasi 10 yildan ortiq vaqtdan beri qo'llanilganligi sababli, ayrim loyihalar yashil iqtisodiyotning besh tamoyilini imkon qadar samarali qo'lladi. Mana bunday loyihalar qanday ko'rinishiga misollar:

Xitoyda qayta tiklanadigan energiya

Xitoy hukumati 2020 yilga kelib o'zining asosiy energiyaning 16 foizini qayta tiklanadigan manbalardan ishlab chiqarish majburiyatini oldi. 2019 yilda mamlakat energiyaga bo'lgan ehtiyojning qariyb 26 foizini qayta tiklanadigan manbalardan (quyosh va shamol energiyasi, bioyoqilg'i va gidroenergetika) ishlab chiqardi. . Ushbu o'sish jarayoni mahalliy va xorijiy yashil korxonalariga katta miqdordagi pul mablag'larini kiritish orqali amalga oshirilishi mumkin. Biroq, o'zining ulkan sanoat ishlab chiqarishi bilan tan olingan mamlakat uchun juda qisqa vaqt ichida qayta tiklanadigan energiya manbalaridan bu miqdorda elektr energiyasini ishlab chiqarish mamlakat yashil milliy iqtisodiyot sari qadam tashlashi mumkinligiga misoldir.

Yashil iqtisodiyot sektorini qanday qo'llab-quvvatlash yoki undan foydalanish mumkin?

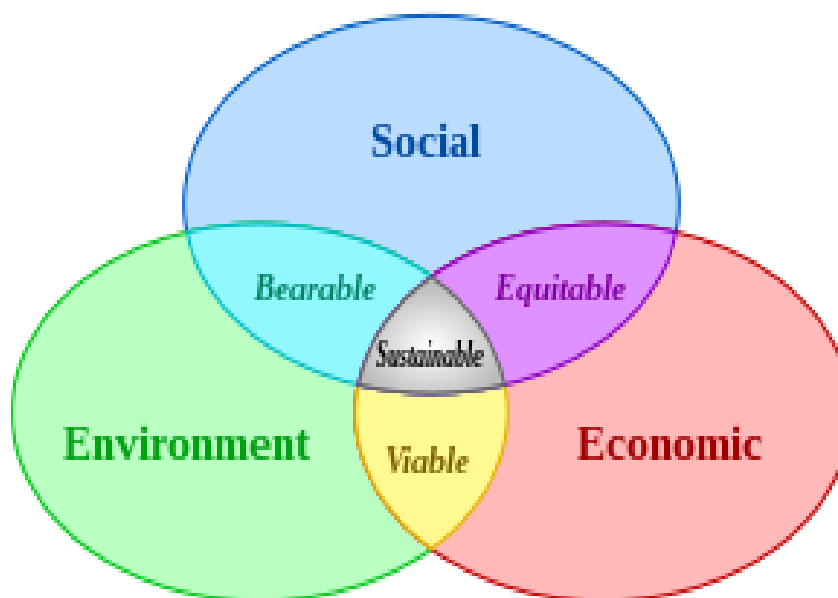
Yashil iqtisodiyot sektoridan foydalanish yoki qo'llab-quvvatlashning bir necha yo'li mavjud:

1) ESG reytingi yuqori bo'lgan kompaniyalar bilan korporativ baholash:

ESG baholash - bu biznes tahlilchilari tomonidan firmalar yoki brendlarni uch o'lchov bo'yicha baholash uchun foydalaniladigan jarayon: atrof-muhit, ijtimoiy va boshqaruv. Ushbu maqolada siz ESG baholash haqida batafsil ma'lumot olishingiz va ESG reytingi yuqori bo'lgan kompaniyalarni qanday topishingiz mumkin. Sizga mos keladigan firma yoki brendlarni topganingizda, ularga sarmoya kiritishingiz yoki ularning mahsulotlarini sotib olishingiz mumkin.

2) So'zni tarqatish-"Yashil iqtisodiyot" atamasi global iqtisodiyot qanday yaxshilanishi mumkinligini anglatadi. Global iqtisodiyotni o'zgartirish ko'p vaqtni, siyosatni o'zgartirishni, pulni, g'oyalarni, motivatsiyani va hammaning hamkorlik qilish va moslashishga tayyorligini talab qiladi. Biroq, yashil iqtisodiyot kontsepsiyasini boshqalar bilan baham ko'rish orqali adolatli, barqarorroq iqtisodiyot sari kichik qadam tashlashni boshlashingiz mumkin.

3) Ba'zi jihatlarni birlashtirishga harakat qilish-siz tadbirkormisiz yoki ishchimisiz, farqi yo'q. Ikkala holatda ham "yashil iqtisodiyot tamoyillarining" ayrimlarini yoki barchasini firmalar yoki muayyan jarayonlarga integratsiya qilish g'oyalarni eshitish va sinab ko'rish mumkin. Agar siz xodim bo'lsangiz, yashil iqtisodiy g'oyalarni taqdim etishingiz va ularni hamkasblaringiz yoki oshpazlaringiz bilan baham ko'rishingiz mumkin.

Xulosa. Loyihaning ilmiy hamda ijmoiy-iqtisodiy asoslari ushbu sohada qilingan tadqiqot natijalaridan ma'lum bo'ldiki, suv hayotni, ekotizimni va iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlovchi qimmatli resursdir. Uning qishloq xo'jaligi, inson salomatligi va atrof-muhitni muhofaza qilishdagi ahamiyati katta. Mas'uliyatli boshqaruvchilar sifatida biz suvni qadrlashimiz va hozirgi va kelajak avlodlar manfaati uchun saqlashimiz kerak.

ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 25-oktabrdagi 561-son qaroriga ILOVA
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-YILDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH, QAYTA ISHLASHNI KENGAYTIRISH VA QO'LLAB-QUVVATLASHNING QO'SHIMCHA CHORA-TADBIRLARI TO'G'RISIDA qarorlari.
3. lex.uz

4. Asadullayev A.N. The role of physical education and sports professionals in the organization of a healthy lifestyle in society. *Journal of Innovations in Pedagogy and Psychology*, 3rd special issue. Tashkent-2020. 31-36.
5. Asadullayev A.N., Ochilova N.R., Jabborova O.G. Healthy lifestyle (Healthy lifestyle) *Academicia an international multidisciplinary research journal* (ISSN:2249-7137, январь 2021, 1835-1841).
6. X.I. VALIYEV, SH.O.MURADOV, B.M.XOLBAYEV “SUV RESURSLARIDAN MUKAMMAL FOYDALANISH VA MUHOFAZA QILISH
7. www.Science and Issues.com “Water Encyclopedia “